

#GOEDINERFGOED

Archeologienota Ninove Abdij
Deel 3: Programma van Maatregelen

Davy Herremans

Goed in erfgoed
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
www.goedinerfgoed.be

Projectcode – 2017C293

Colofon

Projectcode 2017D293

Archeologienota Ninove - Abdij

Opdrachtgever

Sorinvest NV

Ninoofsesteenweg 1078/2

1080 Sint-Jans-Molenbeek

Uitvoerder

Goed in erfgoed Comm. V.

Adolf Baeyensstraat 134G

9040 Sint-Amandsberg

BTW BE 0669.484.003

© 2017 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Inhoud

Programma van maatregelen.....	4
1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Administratieve gegevens	4
1.2. Aanleiding vooronderzoek	4
1.3 Resultaten bureauonderzoek	4
2. Gemotiveerd advies.....	5
2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek	5
2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site	5
2.3 Impactbepaling van de geplande werken	6
2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering	6
3. Bepaling van de maatregelen.....	6
Vraagstelling.....	6
Onderzoeksstrategie	7
Plan van aanpak	8
Afbraakbegeleiding.....	8
Afbakening onderzoeksgebied	9
Proefsleuven / proefputten	9
Gewenste competenties	12
Bijkomende bepalingen	12
Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0.....	13
4. Lijst van figuren	13

Programma van maatregelen

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

- Initiatiefnemer: Sorinvest, Ninoofsesteenweg 1078/2, 1080 Sint-Jans-Molenbeek, BE461944880
- Projectcode bureauonderzoek: 2017D293
- Sitecode: NI-AB-2017
- Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan: nvt
- Erkende archeoloog: Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
- Locatie projectgebied: Kerkplein 34, 9400 Ninove
- Bounding Box: xMin,yMin 4.01956,50.8374 : xMax,yMax 4.02075,50.8383
- Oppervlakte percelen: 4456 m²
- Kadaster: Ninove, afdeling 2, sectie B, nrs. 753p,754k, 758r, 755m
- Termijn bureauonderzoek: 21/04/2017-03/05/2017
- Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed: Bureauonderzoek
- Onderdeel archeologische zone: ja
- Verstoorde zones: Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
- Topografische kaart: zie deel 2 Verslag van Resultaten, figuur 1
- Kadasterkaart: zie deel 2 Verslag van Resultaten, figuur 2
- Overzichtsplan archeologische zones versus gebieden waar geen archeologie wordt verwacht: zie deel 2 Verslag van Resultaten, figuur 3

1.2. Aanleiding vooronderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

1.3 Resultaten bureauonderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

2. Gemotiveerd advies

2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

De voorgelegde archeologienota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van bureauonderzoek. Vooronderzoek op het terrein met of zonder ingreep op de bodem is tot op heden niet mogelijk omwille van praktische en juridische redenen (zie Verslag van Resultaten §1.4.3. Randvoorwaarden). Het uitgevoerde onderzoek bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig: alle relevante bronnen waren beschikbaar en werden onderzocht. De beschikbare bronnen leveren onvoldoende informatie op om de vooropgestelde onderzoeksvragen te beantwoorden waardoor verdergezet vooronderzoek nodig is.

2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site

Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet voldoende aangetoond worden. Het assessment gebaseerd op een combinatie van landschappelijke, archeologische en historisch-cartografische data wijst wel op een hoog archeologische potentieel. Er is een hoge kans op sporen uit de middeleeuwen en Vroegmoderne Tijd gezien het projectgebied zich binnen het omheind abdijareaal bevindt. Kaartmateriaal uit de 16de tot 18de eeuw toont bijgebouwen en een abdijsmuur uit baksteen en natuursteen, maar er moet ook rekening gehouden worden met eventuele sporen van minder gedegen constructies in hout en sporen van tijdelijke of permanent terreininrichting in de vorm van wallen, grachten, greppels, Verder is de aanwezigheid van oudere sporen niet uit te sluiten gezien de situering van het projectgebied op de rand van een rug in de alluviale vallei van de Dender. Oudere sporen kunnen niet uitgesloten worden, al wordt de kans aanzienlijk verkleind door de situering in een natte zone langs de Beverbeek en de intensieve graaf- en bouwwerken tijdens de middeleeuwen en vroegmoderne tijd. Bijkomend vooronderzoek dringt zich op om dit potentieel te bevestigen/ontkrachten en in te schatten of dit potentieel daadwerkelijk kan omgezet worden in kennisvermeerdering via opgraving.

De bewaringstoestand is op basis van het bureauonderzoek moeilijk in te schatten: de bodem en eventuele sporen uit de middeleeuwen of Vroegmoderne Tijd op de vandaag nog bebouwde zones na, lijken weinig zijn verstoord door het historisch landgebruik gedurende de 19de eeuw. Met betrekking tot eventuele oudere sporen is de kans op verstoring dan weer groot door de impact van het landgebruik sinds de komst van de Norbertijnen in de 13de eeuw.

2.3 Impactbepaling van de geplande werken

De impact van de geplande werken op eventueel archeologisch erfgoed is groot: twee bouwvolumes met een totale footprint van 1022,81 m² worden opgetrokken. Vier liftkokers met een oppervlakte van 5,88 m² worden ingegraven tot op een diepte van -1,40 m. Informatie rond de riolering is voorlopig beperkt, maar ook hier moet een zekere impact worden gerekend. Een gescheiden waterafvoer wordt voorzien net als de installatie van vier regenwaterputten (15000l) en twee septische putten. Vier ervan worden aangelegd in de tuinzone ten westen van het L-vormig bouwvolume. Verder wordt op het terrein ten minste 661,48m² verharding aangelegd. Ook voor de toekomstige inrichting van het publieke plein moet gerekend worden op een zekere erosie van archeologisch erfgoed door mogelijke verharding, installatie van materieel (banken, speelmateriaal...) en tuinaanleg (aanplant, vijvers, poelen).

2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering

Ja. Het bureauonderzoek wijst op een hoog archeologisch potentieel. Een goede bewaring van de bodem en van eventuele archeologische sporen sinds de middeleeuwen lijkt mogelijk al moet de impact van de aanwezige 20ste eeuwse constructies (bebouwing, verharding, oud zwembad hoogboomstammen) blijken uit verder onderzoek.

3. Bepaling van de maatregelen

Vraagstelling

Het bureauonderzoek leverde onvoldoende informatie aan om een afdoende inschatting te maken van: (i) de aan of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem; (ii) de aard en datering van dit erfgoed; (iii) de bewaringstoestand van dit erfgoed. Gezien uit het bureauonderzoek wel voldoende potentieel op kennisvermeerdering blijkt, wordt een vervolgonderzoek geadviseerd om bijkomend informatie te verzamelen die kunnen leiden tot het afbaken van eventuele advieszones voor verder onderzoek.

De voornaamste onderzoeksvragen met betrekking tot het verdergezet vooronderzoek zijn:

- Zijn er sporen of structuren aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Op welke diepte bevinden deze sporen zich?
- Is er sprake van een complexe stratigrafie?

- Hoe zijn de sporen of structuren verspreid over het projectgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Meer specifiek: zijn er nog sporen van de bijgebouwen op het abdijterrein als zichtbaar op het historisch kaartmateriaal? Wat is de impact van het latere 19de en 20ste eeuwse landgebruik op deze sporen?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Kunnen er een zones afgebakend worden waar een opgraving al dan niet wenselijk is?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel opgraving?

Onderzoeksstrategie

Bij de keuze voor onderzoeksstrategie werd de topografische ligging, de bodemgesteldheid en de aard van de te verwachten sporen samen in acht genomen. Voor de te hanteren onderzoekstechnieken is de Code van Goede Praktijk 2.0 van toepassing.

Onderstaande tabel presenteert een schematische voorstelling van de afweging van de verschillende onderzoekstechnieken:

	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk
<i>Geofysisch onderzoek</i>	Nee	Nee, de kans op interferentie is te groot gezien de landschapshistoriek van het projectgebied en de directe omgeving	Nee	Nee
<i>Veldkartering</i>	Nee	Nee, terrein is bebouwd en verhard	Nee	Nee
<i>Verkennd archeologisch booronderzoek</i>	Ja	Ja, kan meer duidelijkheid geven over bodemopbouw en verstoring en de aan- of afwezigheid van artefactensites	Nee	Nee

<i>Waarderend archeologisch booronderzoek</i>	Ja	Ja, kan meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van artefactensites	Nee	Nee
<i>Proefsleuven en proefputten</i>	Ja	Ja, kan meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van sporensites	Ja	Ja
<i>Proefputten in functie van steentijdsites</i>	Ja	Ja, kan meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van artefactensites	Ja	Nee

Figuur 1: Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.

Geofysisch onderzoek en veldkartering werden overwogen als onderzoeksstrategieën, maar niet weerhouden omdat ze weinig of niets zullen bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De kans op bewoningssporen uit de prehistorie is klein omwille van: (i) de verstoring door bouw- en graafwerken van de middeleeuwen tot nu; (ii) de locatie van het projectgebied in een eerder natte en laaggelegen zone in de beekvallei van de Beverbeek. Daarom wordt er geen gericht verkennend en waarderend booronderzoek voorzien.

Gezien het potentieel voor sporensites wordt voor de evaluatie van het projectgebied een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van proefsleuven in combinatie met proefputten geadviseerd. Er wordt gekozen voor een gecombineerd gebruik van beide methoden om zowel ruimtelijk inzicht van de archeologische site te verwerven, als zicht te krijgen op de mogelijk complexe stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Deze strategie wordt geacht wetenschappelijk en economisch gezien de meest efficiënte methode om de vragen die uit het bureauonderzoek volgen te kunnen beantwoorden. Het uitvoeren van het proefsleuven en -puttenonderzoek dient te gebeuren met aandacht voor eventuele artefactensites en steentijdsites.

Plan van aanpak

Afbraakbegeleiding

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan pas van start gaan wanneer de nog aanwezige verharding is gesloopt, het oude zwembad is uitgebroken en de hoogstambomen zijn gerood. De sloop gebeurt vooraf onder begeleiding van een archeoloog of bij aanvang van het proefputtenonderzoek evengoed onder begeleiding van een archeoloog. Hierdoor krijgt men al in dit stadium zicht op de bewaringstoestand van de bodem en eventueel archeologisch erfgoed. Indien blijkt dat het archeologisch niveau reeds geheel of in grote

mate vernield is, is het niet nodig om in die zones nog over te gaan tot vooronderzoek met ingreep op de bodem. Indien het archeologisch niveau wel nog voldoende bewaard is, dan wordt er overgegaan tot verdergezet onderzoek. Deze inschatting wordt gemaakt in functie van een kosten-batenanalyse waarbij de uitvoering van verdergezet onderzoek een kans moet bieden op kennisvermeerdering.

Afbakening onderzoeksgebied

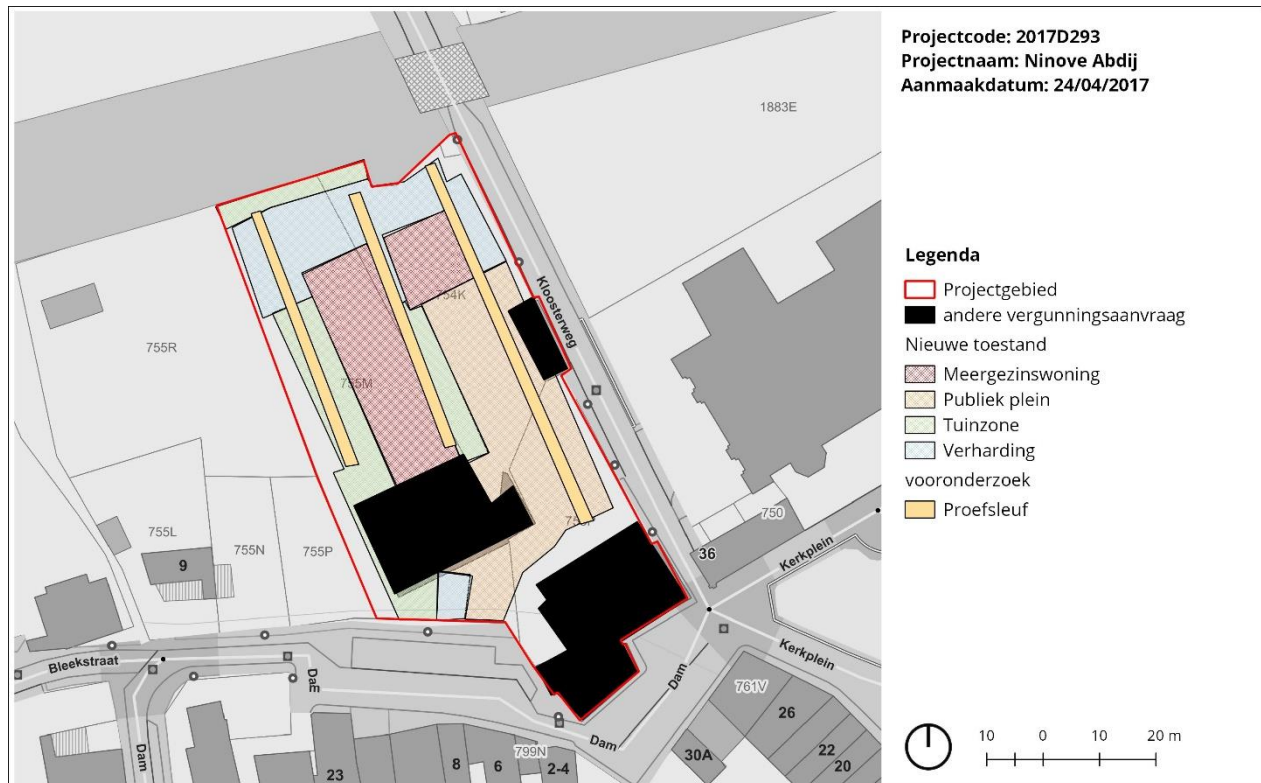
Een oppervlakte van in totaal 3350 m² dient verder te worden geëvalueerd via onderzoek met ingreep op de bodem. Drie zones worden vooraf uitgesloten van verder vooronderzoek: (i) de reeds ontwikkelde zone rondom woning Nijs-Merckx aan het Kerkplein nr. 34; (ii) de zone van de twee schuren die momenteel nog aanwezig zijn op het terrein; (iii) de zone ten zuiden van de grootste schuur in zuidwestelijke hoek van het projectgebied. Zone (ii) en (iii) worden al afdoende geëvalueerd via de maatregelen in het kader van een andere archeologienota gekoppeld aan de sloopvergunning van de twee momenteel nog bestaande schuren (projectcode 2017D283). Deze drie zones worden in dit advies dan ook buiten beschouwing gelaten (zie figuur 2).

Proefsleuven / proefputten

We adviseren om te werken met drie parallelle continue proefsleuven van elk 2 m breed (Figuur 2) om zicht te krijgen op de spatiale spreiding van eventuele archeologische sporen. Tussenafstand tussen de sleuven bedraagt hierbij 15 m (as op as). In elke sleuf wordt minstens 1 proefput aangelegd door lokaal te verdiepen om zo zicht te krijgen op de bodemopbouw en vermoedelijk complexe stratigrafie van de te onderzoeken zones. Het sleuvenplan voorziet in ca. 340 m² proefsleuf (ca. 10% van de totale oppervlakte van het terrein). Indien er getwijfeld wordt over bepaalde sporen of indien blijkt dat er zeker een vindplaats aanwezig is, dienen de sleuven uitgebreid te worden met kijkvensters in die mate dat sleuven en kijkvensters een dekkingsgraad bereiken van +/- 12,5%.

De verschillende cartografische bronnen duiden op de aanwezigheid van abdijgebouwen en andere structuren binnen het projectgebied. De mate van detail van de kaarten en foutmarge bij het georefereren laten niet toe deze structuren exact te plaatsen. Bovendien moet er rekening gehouden worden met cartografisch vaak minder zichtbare elementen van erfinrichting eigen aan abdiydomeinen en bewoning in natte omstandigheden (wallen, grachten, greppels,), en mogelijke oudere sporen die de abdij voorafgaan. Het proefsleuvenplan zorgt voor een voldoende dekkingsgraad om de spreiding van eventuele sporen in kaart te brengen. De inplanting en afmeting van de proefputten gebeurt op basis

van observatie tijdens de aanleg van de proefsleuven en de vaststellingen uit het historisch-cartografisch luik uit het Verslag van de Resultaten.

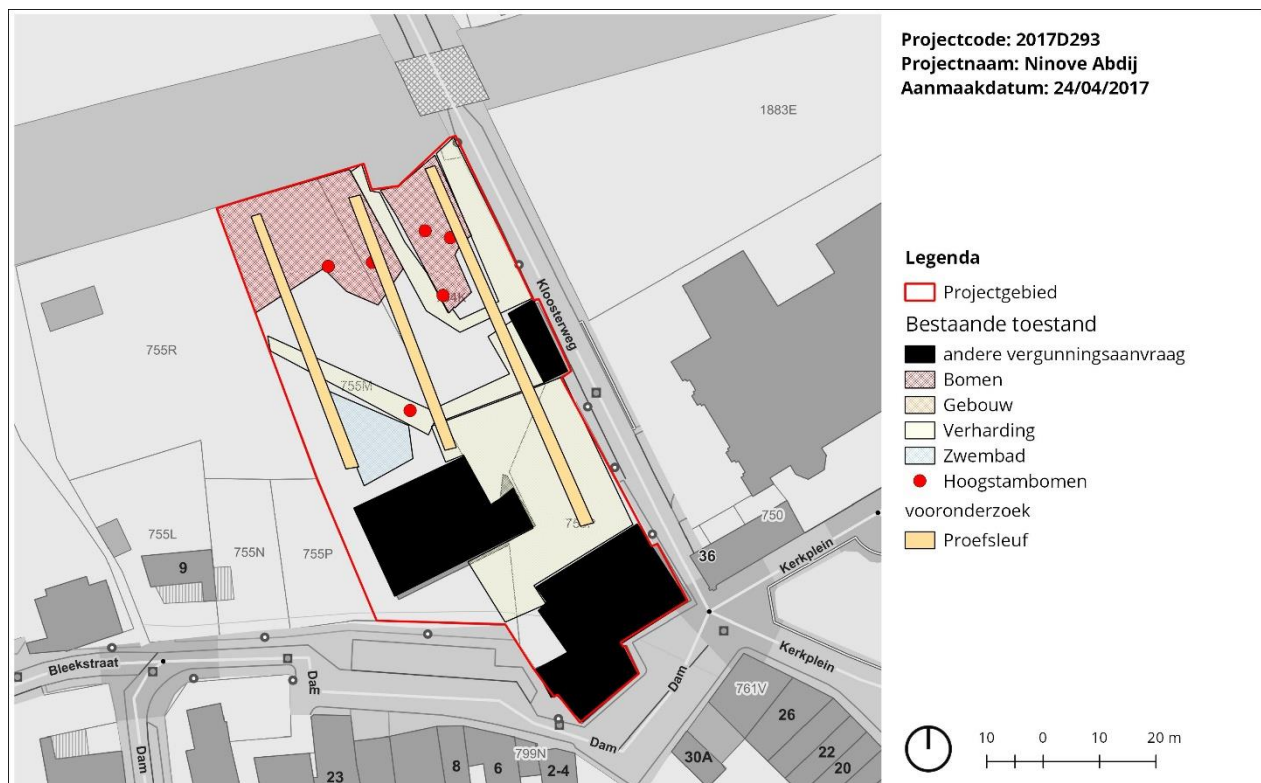

Figuur 2: Projectie advies proefsleuven en proefputten ten opzichte van de hedendaagse kadasterkaart en de geplande werken

Proefsleuven worden aangelegd tot op het eerste archeologisch leesbare niveau voor zover dit niveau binnen het bereik van de proefsleuven ligt (tot ca. 1,2 à 1,5 m onder het maaiveld). Indien sleuven dieper dan 1 m moeten worden aangelegd, kan overwogen worden om de sleuf getrapt af te graven en de sleufbreedte aan het oppervlak naar 3 à 4 m uit te breiden in functie van de zichtbaarheid en veiligheid. In de proefputten wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau. Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond uitgevoerd.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gescheiden bewaard naast de sleuf of put. Het dichtn gebeurt volgens de originele bodemopbouw zodat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Het hierboven beschreven proefsleuvenplan is opgemaakt op basis van de bureaustudie en gaat uit van een intacte bewaring van het archeologisch niveau binnen het projectgebied. Het plan is dan ook indicatief. Pas na de begeleiding van de afbraak zal duidelijk worden in welke mate het archeologisch niveau bewaard is en in welke mate het sleuvenplan dient toegepast te worden (Figuur 3). Wijzigingen aan het plan worden gemotiveerd in het verslag van resultaten van het onderzoek.

Figuur 3: Projectie advies proefsleuven ten opzichte van de hedendaagse kadasterkaart en de zones waar sloop- of rooiwerken plaatsvinden

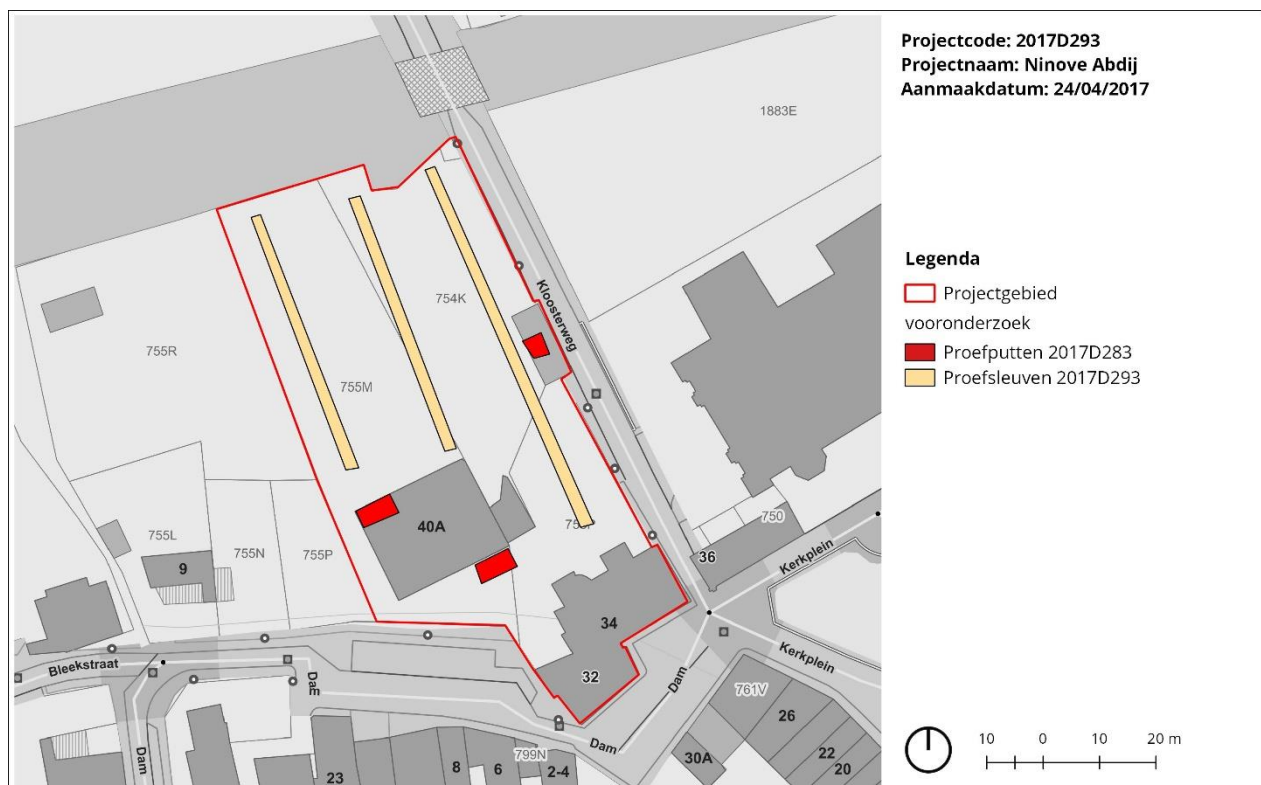
Indien de aanwezigheid van een artefactensite en/of steentijdsite alsnog zou worden vastgesteld, dient de onderzoeksmethode worden aangepast. De bewaringstoestand van het bodemprofiel wordt grondig geëvalueerd via een systematische registratie (elke 20 m) met een gedetailleerde bespreking van de horizonten. Een deskundige komt ter plaatse waarna relevante zones worden afgebakend en met voorzichtigheid worden afgeschaafd. Artefacten worden in situ driedimensionaal ingemeten. Vervolgens wordt er in overleg met deze deskundig geëvalueerd welke methode het meest aangewezen is voor verdere terreinwaardering van de relevante zones: (i) archeologische boringen volgens een grid van 5 m x 5 m; (ii) het uitzetten van kijkvensters van 5 m bij 5 m en uitgraven van testvakjes om

de 1,5 m. Voor verdere richtlijnen en technische bepalingen verwijzen we naar de Code van Goede Praktijk 2.0.

Gewenste competenties

Voor de uitvoering van het vooronderzoek dient een team van minstens twee archeologen ingezet te worden waarvan de veldwerkleider aantoonbare ervaring heeft met het leiden van onderzoek in stedelijke context en/of onderzoek van sites met complexe verticale stratigrafie. Indien natuurlijke aardkundige eenheden in stratigrafisch primaire positie aanwezig zijn, wordt een aardkundige of assistent-aardkundige ingezet met afdoende ervaring in leemgronden en stedelijke en alluviale contexten (min. 5 door OE goedgekeurde rapportages). Indien moet worden overgegaan tot steentijdonderzoek dan is de inzet van een steentijdspecialist ook noodzakelijk. Hij/zij dient aantoonbare ervaring te hebben met de detectie, verwerking en rapportage van steentijdvindplaatsen in Vlaanderen (min. 5 door OE goedgekeurde rapportages).

Bijkomende bepalingen

Figuur 4: Programma van maatregelen van archeologienota met projectcode 2017D283 en 2017D293 gecombineerd

Bij het uitvoeren van het vooronderzoek wordt er kennis genomen van het programma van maatregelen gekoppeld aan de archeologienota met betrekking tot de sloop van de twee schuren die momenteel nog aanwezig zijn op het terrein en onder archeologische begeleiding worden afgebroken (ID3325 gekoppeld aan projectcode 2017D283). Bij voorkeur worden de maatregelen in gene en huidige nota samen uitgevoerd of op zijn minst zo goed mogelijk op elkaar afgestemd.

Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

4. Lijst van figuren

Figuur 1: Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.	8
Figuur 2: Projectie advies proefsleuven en proefputten ten opzichte van de hedendaagse kadasterkaart en de geplande werken.....	10
Figuur 3: Projectie advies proefsleuven ten opzichte van de hedendaagse kadasterkaart en de zones waar sloop- of rooiwerken plaatsvinden.....	11
Figuur 4: Programma van maatregelen van archeologienota met projectcode 2017D283 en 2017D293 gecombineerd	12